

Spojenci v krizi: Suez a Jom Kippur

Bombardování Saddáмова Iráku společnými silami USA a Velké Británie v prosinci 1998 opět nastolilo v západním společenství otázku legitimacy a účinnosti podobných kroků. Tato vojensky úspěšná operace se setkala s ambivalentní odpovědí francouzského prezidenta Chiraca, který o ní nebyl předem informován. Nesoulad mezi účinností a reakcí ze strany ostatních spojenců není přitom novou veličinou v transatlantickém společenství.

Organizace Severoatlantické smlouvy spojila v jedné alianci nejvyspělejší státy světa, aby společně bránily nejen svou nezávislost, demokracii a prosperitu proti vnějšímu nebezpečí, ale také aby – pokud možno – koordinovaly svou politiku vůči ostatním zemím. Třebaže formálně šlo o pakt mezi rovnými partnery, hegemonem a případně koordinátorem Aliance byly Spojené státy. Z amerického hlediska bylo logické, že evropské země budou muset obětovat část své rozhodovací autonomie ve prospěch účinného amerického vedení Aliance. Hlavní dilema pro evropské členy spočívalo naopak v tom, jak sladit úsilí o upevnění spojení se Spojenými státy při zachování co největší svobody svého rozhodování.

NATO se zrodilo na základě shodných zájmů svých členů, kteří se však ne vždy shodli na způsobech či prostředcích jak jich dosáhnout. Ono dilema provázelo Alianci téměř od jejího zrodu. Například již během korejské války (1950–1953) se Britové marně snažili získat od svých amerických spojenců slib, že nepoužijí na asijském bojišti jaderné zbraně. Nuklearizace války by totiž byla vyvolala konflikt – pravděpodobně jaderný – v Evropě. Zanedlouho se ale v případě suezské krize sami Američané ocitli vcelku bez vlastního přičinění v krizi, již byli nakonec sami hlavními protagonisty.

Suez – evropské *fait accompli*

Po faktickém odchodu z Dálného východu v první polovině padesátých let doufaly Velká Británie a Francie, že se jim podaří udržet své pozice na Blízkém východě a v severní Africe. Krize koloniálního systému však pokračovala i tam. V roce 1951 se začala hroutit francouzská vláda v Tunisu, o rok později v Maroku. V listopadu 1954 začalo povstání v Alžírě. Francie nakonec souhlasila s nezávislostí Tunisu a Maroka, avšak Alžír, který byl Francií anektován již v roce 1830 a na jehož území žil spolu s původními arabskými obyvateli rovněž přes milion zde narozených Francouzů, byl v Paříži považován za neoddělitelnou součást Francie. Vykližení britské vojenské základny na Sinajském poloostrově v roce 1954 zase zpochybňovalo budoucnost britského vlivu na Blízkém východě.

Spojené státy neměly v zásadě nic proti pokračující přítomnosti obou zemí v blízkovýchodní oblasti. Rozdílné představy Američanů na jedné straně a Britů a Francouzů na straně druhé se ale týkaly způsobu jak prosazovat společné zájmy ve třetím světě. Americký prezident Dwight David Eisenhower (1953–1960) a státní tajemník John Foster Dulles byli toho názoru, že jediným způsobem, jak si Západ může udržet zbytek vlivu v rozvojovém světě, je zřít se jednou provždy imperiální minulosti a udělit někdejšími koloniím nezávislost. Jedině tak bude možno vyhnout se koloniálním válkám a vzít výt z plachet komunistické propagandy.

Na poklesu britského vlivu v oblasti a destabilizaci francouzského panství v africkém Maghrebu se ještě podepsaly důsledky vojenského převratu v Egyptě z roku 1952, který vynesl k moci skupinu nacionalistických důstojníků, do jejíhož čela se postupně vyvíhl Gamál Abd an-Násir. Tento inteligentní a bezohledný jedinec aspiroval na roli vůdce panarabského hnutí se silným

protizápadním po-
žírské povstalec.

Británie se snaž
východě čelit org
podpory a výhledo
ku 1955 se zrodil
tánie, Pákistán a Í
Násirem, jenž nak
a Jordánsko do něl
upřednostnily spol
tak izolují Egypt
pád by pak byl ne
ton však varoval
nou akcí.

Pro Francii se c
lem číslo jedna. Je
vstalců vyvolával
schopnosti Franc
na Násirově úspě
vlády v Alžírsku.
Francie poskytov
li. Naopak Násir
dostí o zbraně na
Sovětský svaz, k
poskytl dodávku

Spojené státy
ovlivňovat vývoj
ní pokusily sově
vážit nabídkou p
du při stavbě As
Egypt uznal kom
předpokládaný
svou nabídku st
vence oznámil,
finančních pros
Suezský průplav

Neočekávané
hož rozhodující
akcionáři, nejen
py do západní E
že bylo i útok
couzské a brits
znamenalo znár
kapku v rozhod
skými a francou
rovnáván k Hit
v této souvislos
Hitlerem v roce

Eden, který n
žoval se za odbo
svědčoval Amer
řádat se jedno
„Jestliže nezas
východě ... bud
27. července 19
váme se, že je

protizápadním podtextem a materiálně podporoval alžírské povstalce.

Británie se snažila nepříznivému vývoji na Blízkém východě čelit organizováním regionálních paktů za podpory a výhledově snad i účasti USA. V průběhu roku 1955 se zrodil Bagdádský pakt (Turecko, Irák, Británie, Pákistán a Írán). Byl však od počátku blokován Násirem, jenž nakonec docílil toho, že Sýrie, Libanon a Jordánsko do něho nevstoupily. Rovněž Spojené státy upřednostnily spolupráci se Saúdskou Arábií. Věřily, že tak izolují Egypt v arabském světě. Následný Násirův pád by pak byl nejlepším vyústěním situace. Washington však varoval své evropské spojence před ukvapenou akcí.

Pro Francii se ovšem Násir postupně stával nepřitelem číslo jedna. Jeho nepokrytá podpora alžírských povstalců vyvolávala dojem, že je jedinou příčinou neschopnosti Francouzů alžírské povstání zvládnout a že na Násirův úspěch či pád závisí osud francouzské vlády v Alžírsku. Z tohoto důvodu také od roku 1954 Francie poskytovala dodávky vojenské techniky Izraeli. Naopak Násir se na počátku roku 1955 obrátil se žádostí o zbraně na Spojené státy a když neuspěl, oslovil Sovětský svaz, který prostřednictvím Československa poskytl dodávku zbraní na úvěr.

Spojené státy se ovšem nechtěly vzdát možnosti ovlivňovat vývoj v Egyptě a vzápětí se spolu s Británií pokusily sovětsko-egyptskou zbrojní transakci vyvážit nabídkou pomoci Mezinárodního měnového fondu při stavbě Asuánské přehrady na Nilu. Když však Egypt uznal komunistickou Čínu, americká vláda pro předpokládaný odpor Kongresu 18. července 1956 svou nabídku stáhla. Násir reagoval rychle a 26. července oznámil, že jeho vláda za účelem získání finančních prostředků na stavbu přehrady znárodní Suezský průplav.

Neočekávané znárodnění Suezského průplavu, jehož rozhodujícími vlastníky byli britští a francouzští akcionáři, nejen potenciálně ohrožovalo dodávky ropy do západní Evropy, ale z pohledu Londýna a Paříže bylo i útokem na jeden ze symbolů někdejší francouzské a britské slávy. Pro vládu Anthony Edena znamenalo znárodnění Suezského průplavu poslední kapku v rozhodnutí skoncovat s Násirem. Ten byl britskými a francouzskými politiky i novináři běžně přirovnáván k Hitlerovi a Mussolinimu, zároveň byla v této souvislosti připomínána remilitarizace Porýní Hitlerem v roce 1936.

Eden, který mluvil plynule arabštinou a persky a považoval se za odborníka na otázky Blízkého východu, přesvědčoval Američany, že nadešla vhodná chvíle vypořádat se jednou provždy s egyptským diktátorem. „Jestliže nezasáhneme, náš a váš vliv na Středním východě ... bude nenávratně podlomen,“ telegrafoval 27. července 1956 prezidentu Eisenhowerovi, „domníváme se, že je nepravděpodobné, abychom dosáhli

Státní tajemník Dulles udržoval s egyptskými nacionalisty dlouho dobré vztahy; na snímku z roku 1955 s Gamálem Násirem (vlevo) a generálem Nagíbem (vpravo)

svých cílů pouze hospodářským nátlakem.“ 30. července 1956 sdělil Eden Eisenhowerovi, že vláda jejího Veličenstva se rozhodla „použít síly bez prodlení či pokusu o další více či méně drastické kroky“.

Spojené státy se obávaly důsledků přímé vojenské intervence někdejších koloniálních velmocí v tak politicky citlivém regionu. Takový zásah byl totiž v rozporu s deklarativní zahraniční politikou země, která byla kdysi sama kolonií. Navíc podle Eisenhowera hrozil vyvolat více škody než užítku. „Pokud existuje rozumná záruka, že nevojenské akce rychle dosáhnou výsledků, pak je třeba, aby se země, jichž se situace týká, vojenskému zásahu vyhnuly,“ pravilo se v expertize vojenských odborníků Pentagonu. Ve volebním roce 1956 musel vzít Eisenhower v potaz také tradiční odpor americké veřejnosti proti koloniálním dobrodružstvím evropských států. Americká vláda proto varovala evropské spojence před ukvapenými kroky. Jednání Evropanů v koloniálním duchu považoval Eisenhower za „nemoudré“ a „zastaralé“.

Politika USA vycházela v dané situaci z přesvědčení, že Násir je především arabským nacionalistou, jehož bude třeba – a také možno – zvládnout, zatímco Britové jej považovali za pouhou sovětskou loutku. V sázce byly zároveň mocenské zájmy i prestiž Británie a Francie. Jejich cílem bylo vyhnat Násira z Egypta, nikoli s ním vyjednávat. Od Washingtonu neočekával Eden přímou vojenskou, nýbrž diplomatickou podporu. Zároveň věřil, že Američané „si vezmou na starost Medvěda“, tj. Sovětský svaz. Také francouzský ministr zahraničí Christian Pineau prohlašoval, že čeká od USA tichý souhlas.

Dulles tlumočil evropským spojencům stanovisko Spojených států na mezinárodní konferenci o budoucnosti Suez v Londýně v srpnu a září 1956. „Nelze očekávat,“ hrozil americký ministr zahraničí, „že se Spojené státy ztotožní ... s koloniálními velmocemi.“ Jako alternativu prosazoval mezinárodní dohled nad egypt-

Vylodění britských a francouzských jednotek u Port Saidu v říjnu 1956

skou správou Suezského průplavu. Ve skutečnosti šlo spíše o snahu předejít z amerického hlediska neuváženým krokům ze strany Británie a Francie.

Britské přesvědčení, že rozdíly mezi zájmy Spojených států a Británie jsou pouze v detailech, zcela znemožnilo dorozumění mezi oběma zeměmi. Komunikační výpadek způsobil, že slova ztrácela smysl a každý si je vykládal po svém. Britský ministr financí Harold Macmillan po rozhovorech s Eisenhowerem na počátku září 1956 informoval vládu, že americký prezident v zásadě není proti intervenci. Washington se prý bude od celé věci navenek distancovat, v zákulisí ji však pravděpodobně podpoří.

Předběžná britsko-francouzská jednání o ozbrojeném zásahu probíhala již od počátku srpna a od října nabrala na intenzitě. Iniciativa byla přitom na straně Francie, frustrované neustálými britskými ohledy na americkou reakci. V polovině října francouzský premiér Guy Mollet varoval britského velvyslance, že francouzské veřejné mínění dochází k závěru, že „Francie byla opuštěna Spojenými státy a že Velká Británie posedlá potřebou anglo-americké solidarity ... není dostatečně rozhodnuta vzdorovat Násirovi.“

V polovině října se také izraelský premiér David Ben Gurion nechal celkem snadno získat pro francouzské stanovisko, že je třeba zastavit Násirův nástup co nejrychleji. Koneckonců Izrael plánoval preventivní válku proti Egyptu již od roku 1955, a napětí mezi západními mocnostmi a Násirem tak přišlo právě vhod. Francie přišla v polovině října s plánem vojenské akce. Podle něj měl Izrael napadnout Egypt, což Británii a Francii poskytne záminku k uložení ultimáta oběma stranám. Vzhledem k očekávání, že Egypt zbraně nesloží, mělo následovat bombardování Egypta a po šesti dnech vojenská intervence Francie a Velké Británie proti Egyptu. Tento scénář vyhovoval také Londýnu, který trval na tom, aby celá akce navenek budila dojem, že Francie a Británie nejednají na základě předchozí dohody.

Spojené státy měly být přitom postaveny před hotovou věcí. Jak později vysvětloval britský ministr zahraničí Selwyn Lloyd: „Eisenhower by byl pravděpodobně více uražen, kdybychom mu o všem řekli napřed, a poté jednali přes jeho nesouhlas.“ Spojené státy se tak dostaly do informačního vakua a Britové doufali, že se smíří a podpoří *fait accompli*.

Dne 23. října 1956 uzavřeli zástupci Velké Británie, Francie a Izraele na schůzce na pařížském předměstí Sèvres přísně tajný protokol o společném postupu proti Egyptu přesně podle předchozího scénáře. Eden se dokonce v zájmu utajení dohody bezúspěšně pokoušel nechat zničit veškeré písemné protokoly z jednání.

Podle dohody ze Sèvres napadl Izrael 29. října 1956 Egypt. Následujícího dne předložily Francie a Británie vládám Egypta a Izraele ultimátum, v němž obě válčící strany vyzvaly k ukončení konfliktu, což Egypt pocho-pitelně odmítl. Současně vyplula vojenská plavidla ze základny na Maltě. Na Eisenhowerovy dotazy ohledně celé akce Eden reagoval pouze strohými a neúplnými zprávami. 31. října začaly francouzské a britské jednotky bombardovat egyptské vojenské objekty.

Eden se sice snažil na poslední chvíli pozdržet intervenci, avšak nakonec se podřídil připravenému scénáři. Vzápětí však přišla z druhého břehu Atlantiku studená sprcha, kterou předvídatější politika mohla očekávat. Eisenhower, který se o britsko-francouzské intervenci dozvěděl z novin, požadoval vysvětlení záležitosti a mrazivě Edena varoval před důsledky celého dobrodružství. Washington se zároveň snažil předem smazat jakékoli podezření, že jde o západní spiknutí proti zemím třetího světa, a proto si jako místo řešení sporu vybral OSN. Z iniciativy Spojených států přijalo mimořádné zasedání Valného shromáždění OSN 2. listopadu 1956 rezoluci vyzývající všechny strany k ukončení bojových akcí.

Egyptská vojska pokračovala v boji, a tak 5. listopadu 1956 podle původní dohody započal britsko-francouzský letecký a námořní výsadek u Port Saidu. Do hry se zároveň vložila Moskva, která téhož dne pohrozila jaderným útokem na Londýn a Paříž. Spojené státy se však jednoznačně postavily proti sovětským výhrůžkám a nesmyslným návrhům na společné urovnání situace. Na druhé straně Eisenhower neskrýval své rozhodnutí ukončit britsko-francouzské dobrodružství, které postavilo Západ do trapné role agresora. Ministr financí USA George Humphrey pohrozil svému britskému protějšku Macmillanovi, že nepřeruší-li Londýn okamžitě vojenské operace, Spojené státy způsobí bloádou dolarových fondů z MMF devalvací libry a nedostatek ropy. Opuštěna Spojenými státy a vystavena hrozbám Sovětského svazu ohlásila Británie krátce po půlnoci 6. listopadu 1956 zastavení postupu svých jednotek. Paříž ji rozladěně následovala. Vzápětí byly britsko-francouzské jednotky staženy z oblasti Suez.

Suezská krize ukázala, že nemohou Británie a Spojené státy cíti proti vůli USA a urychlit rozhodnutí k odpočinku a jeho ná-díl na obnovení co státy. Vřelost britské vlády díky spolupráci s Francií v oblasti. V září 1957 departmentu prohlásil, že království je jádrem v SEATO a Bagdádu.

Ve francouzsko-americké spolupráci se opak sestupný trend. Dulles Francii za „vypovězení“ vyvolaly spolupráce s Británií rozhodující země E-koli politiku bez j-v anglo-francouzské ukázala, že naše dv-ně ovlivnit rovnováhu na počátku roku 1956, aby sdílely jejich pozici.“

Jestliže suezská krize jeným státům, pro l-nutí priority starších Suez tak připravil c-sátých let. V listu urychlení výroby v 1963 to pak byl de-ku do Evropských :

Suez demonstrovala v mimoevropské kancléře Adenauera stranou: „V sue-

Zprvu vítězná Egypta vylodí na východní

otovou
hraničí
bně ví-
a poté
ak do-
že se

itánie,
lměsti
i proti
se do-
šel ne-

1956
itánie
álčící
ochot-
tské-
lla ze
ledně
nými
dnot-

inter-
náři.
dená
ávat.
renci
tosti
bro-
azat
i ze-
u vy-
mo-
padu
i bo-

topa-
fran-
i. Do
ohro-
státy
růž-
ní si-
roz-
ství,
nistr
brit-
idyn
blo-
ne-
vena
e po
jed-
brit-

Suezská krize ukázala, že ani ve vzájemném svazku
zemí Británie a Francie hrát roli světových velmo-
ci proti vůli USA a SSSR. Vynucený ústup Británie
urychlil rozhodnutí nemoci zkoušeného Edena odejít na
doplnění a jeho nástupce Macmillan se plně soustře-
dil na obnovení co nejlepších vztahů se Spojenými
státy. Vřelost britsko-amerických vztahů postupně rost-
la díky spolupráci paradoxně právě v blízkovýchodní
oblasti. V září 1957 mohl mluvčí amerického státního
departamentu prohlásit, „*že vztah mezi USA a Spojeným
královstvím je jádrem NATO a důležitým prvkem
SEATO a Bagdádského paktu*“.

Ve francouzsko-amerických vztazích pokračoval na-
opak sestupný trend. Ještě v prosinci 1957 označoval
Dulles Francii za „*vskutku velmi slabého partnera*“. Ve
Francii vyvolaly suezské události nejen rozčarování ze
spolupráce s Británií, ale také šok z toho, že ani dvě
rozhodující země Evropy nemohou provozovat jakou-
koli politiku bez jasné podpory USA. „*Věřili jsme
v anglo-francouzské kouzelné zaklínadlo. Porážka nám
ukázala, že naše dvě země nemají dost prostředků váž-
ně ovlivnit rovnováhu moci*“, psal pařížský Le Monde
na počátku roku 1957, „*musíme buď přesvědčit Spoje-
né státy, aby sdílely naše hledisko, nebo se přizpůsobit
jejich pozici*“.

Ještěže suezská lekce přiblížila Velkou Británii Spo-
jeným státům, pro Francii znamenala naopak připome-
nutí priority starého světa, avšak bez Velké Británie.
Suez tak připravil cestu pro gaullistickou Francii šede-
dělých let. V listopadu 1956 premiér Mollet nařídil
urychlení výroby vlastních jaderných zbraní. V lednu
1963 to pak byl de Gaulle, kdo vetoval britskou přihláš-
ku do Evropských společenství.

Suez demonstroval rozdílnost zájmů spojenců zejmé-
na v mimoevropských oblastech. Slovy západoněmec-
kého kancléře Adenauera, jehož země zůstala v konflik-
tu stranou: „*V suezské krizi se právě ukázalo, že věci*

*Zprava vítězní Egypťané se v jomkipurové válce úspěšně
vyloďují na východním břehu Suezského kanálu*

*Henry Kissinger (uprostřed) jedná s Goldou Meierovou, vle-
vo tehdejší izraelský ministr zahraničí Aba Eban*

*životně důležité pro evropské státy nemusejí být životně
důležité pro Spojené státy.*“ Naopak sovětská hrozba
použití jaderné zbraně podtrhla skutečnost, že jedno-
stranná akce kteréhokoli ze spojenců hrozí vyústit ve
stupňování konfliktu až po jadernou apokalypsu, jež by
se týkala všech. Suez zároveň přispěl k výměně rolí me-
zi USA a evropskými zeměmi – zájem USA byl defino-
ván globálně, zatímco zájem evropských zemí regionál-
ně. Ten se týkal především Starého světa.

Jom Kippur – rukojmími supervelmocenské soutěže

Suezská krize se odehrávala v době nezpochybnitel-
ného vojenského a hospodářského prvenství Spojených
států, které dokázaly pouhým distancováním se od celé
záležitosti zastavit jednostranný postup evropských
spojenců. Blízkovýchodní krize roku 1973 bývá na-
opak někdy označována za „*Suez naruby*“. V této krizi
to totiž byly Spojené státy, kdo postupoval bez konzul-
tace s evropskými spojenci, a ti se pokusili od USA
distancovat.

Dne 6. října 1973, na židovský svátek Jom Kippur,
zaútočily na Izrael syrsko-egyptské jednotky, vyzbroje-
né sovětskými zbraněmi a vycvičené sovětskými porad-
ci. V první fázi války, 6.–10. října, hrozil konflikt vyús-
tit v totální porážku Izraele. Washington odpověděl na
naléhavé prosby ministerské předsedkyně Goldy Meie-
rové slibem zřídít letecký most pro zásobování Izraele
vojenským materiálem. Pro tuto operaci však potřebo-
valy souhlas svých evropských spojenců s použitím le-
teckých základen na jejich území a lodí v jejich výsost-
ných vodách. Stanovisko Spojených států od počátku
znělo, že pomoc Izraeli „*je právě tak životním zájmem
Západního Německa a ostatních spojenců v NATO, ja-
ko je to naším zájmem*“.

Reakce evropských spojenců v mnohém připomínala
chování Spojených států v roce 1956. Francie vinila
z vypuknutí konfliktu na Blízkém východě izraelskou
neústupnost v otázce navrácení egyptského území ob-
sazeného v roce 1967. Někdejší koloniální pouta a do

Francouzský ministr zahraničí Michel Jobert

Jisté míry i přetrvávající gaullistická soutěživost se Spojenými státy přibližovaly Francii arabským zemím. Francouzský ministr zahraničí Michel Jobert otevřeně obhajoval oprávněnost arabského útoku faktem, že byl motivován snahou získat zpět ztracené území. Velká Británie, která po více než desetiletém snažení konečně vstoupila do Evropského společenství, naznačila Washingtonu, že si nepřeje, aby jejich základna na Kypru bylo využito k leteckému mostu pro Izrael. Britský premiér Edward Heath současně poněkud schizofrenicky žádal, aby v případě, že se Spojené státy rozhodnou použít britské základny na Kypru pro přistávání svých výzvedných letadel, nebyla vláda Jejeho Veličenstva žádána o výslovný souhlas.

Spolková republika měla obtížnější volbu. Na jedné misce vah bylo pouto se Spojenými státy, které bylo jedním z pilířů zahraniční politiky poválečného Německa, na druhé pak solidarita s Francií a evropská jednotata. Obavy z důsledků ropného embarga, které mohly vyhlásit arabské státy na podporu Egypta, hrály také svou úlohu. „Není v úmyslu, ani v moci spolkové vlády přesahovat své meze tím, že bude stranit komukoli,“ znělo komuniké z Brandtovy návštěvy Tel Avivu nedlouho před vypuknutím konfliktu v červnu 1973. Během krize byl Bonn ochoten souhlasit s používáním základny na německém území pro vojenské operace, jen budou-li se odehrávat pod vlajkou Spojených států, nikoli Izraele.

V polovině října 1973 oznámily evropské státy s výjimkou Nizozemska, Portugalska a SRN, že použití jejich území v souvislosti s pomocí Izraeli nepřipadá

v úvahu. Když vyšlo najevo, že plavidla pod izraelskou vlajkou nakládají ve spolupráci s americkými jednotkami v přístavu Bremerhaven vojenský materiál pro blízko-východní bojiště, oznámil Washington i Bonn, že si nepřeje, aby jakákoli zařízení na území Spolkové republiky byla používána v souvislosti s arabsko-izraelským konfliktem.

Vzhledem k velké vzdálenosti Nizozemska od blízko-východního bojiště byly jediným územím použitelným pro zásobovací operaci portugalské Azory. Portugalská vláda však podmiňovala poskytnutí leteckých základen americkými vojenskými dodávkami k udržení svých koloniálních pozic v Angole a Mozambiku. Americký ministr zahraničí Kissinger odmítl a pohrozil, že nevyhoví-li Portugalsko okamžitě žádosti, „Spojené státy ponechají Portugalsko jeho osudu v nepřátelském světě“. Lisabon poté vyhověl již bez výhrad.

Spojené státy zahájily v polovině října náročnou vojenskou operaci. Americká nákladní letadla z německých základen musela nejprve obletět půlku evropského kontinentu, aby se vyhnula státům, jež nedovolily přelet svého území. V Gibraltarském průplavu se dostala do Středomoří a zamířila do Izraele. Letadla typu Skyhawk, rozmístěná na východním pobřeží Spojených států, se zastavila pro doplnění paliva nejdříve na Azorech a poté na amerických letadlových lodích kotvících u Gibraltaru. Po posledním doplnění nádrží na letadlové lodi *Independent* ve východním Středomoří dosáhla izraelských přistávacích ploch.

Vzhledem k tomu, že Moskva stála na straně arabských agresorů, hrozila nepřímá účast supervelmoci na izraelsko-arabském konfliktu eskalací, jež mohla přerůst do globálního konfliktu. Vítězství se ve druhé polovině října naklonilo na izraelsko-americkou stranu. Moskva na popud egyptského prezidenta Anvara Sadata ultimativně žádala Spojené státy o společný vojenský zásah, který by konflikt ukončil. Taková velmocenská dohoda by ovšem sankcionovala sovětskou přítomnost na Blízkém východě. Kissinger nebyl ochoten měnit ovoce vítězství za nabídku jednání s prohrávajícím protivníkem. 24. října 1973 Moskva varovala Washington, že nebudou-li Spojené státy ochotny podílet se na společném prosazení míru na Blízkém východě, bude muset „zvážit podniknutí příslušných kroků jednostranně“. USA však neustoupily a americké jednotky po celém světě vstoupily do stavu nejvyšší bojové pohotovosti v době míru – *DefCon III*.

Manévr vyšel. Egypt zareagoval jako první a Káhira požádala OSN o vyslání mezinárodních sil. Z účasti na nich byly podle zvyku vyloučeny jednotky členských zemí Rady bezpečnosti, a tedy i SSSR. Kissingerův poker v blízko-východním konfliktu dosáhl cíle. Absence konzultací o tak vážném rozhodnutí, jakým vyhlášení nejvyšší bojové pohotovosti v době míru nepochybně bylo (pouze Velká Británie byla informována necelou

hodinu před začátkem noznačnou kritikou opět cítili být v situaci se jich bezprostředně. Obavy z amerického pohledy evropských a Sovětského svazu. moci, že „ponížily“ i živý západoněmecký Spojených státech, s partnerem“.

Dne 6. listopadu stávkou společně stano- zývající Izrael k vy- válce roku 1967, a- ných zón pod mezí- lo formulováno zal- Evropského spole- Jednání o reakci n- chodní krize roku- startovala, probíhá- léta.

Přestože se s ev- války přeneslo do t-

Z dopisů čtu

Jiří Morava (nar. život, když se v raku- sel žít všelijak, a- hodné, že se pustil c- českých postavách, vi a pak Palackém. l- lacký, Čech, Rakuš- původně německy i- do mateřského jazy- 1998, odpovědná- Koutská). To je jis- celá věc má několi- torik, a proto nemo- míry se jedná o sk- hu, jak se chváli i- laik mohu říci, že- uspořádanou kni- četla. Pan Morava- němčině, že si ani- špatnou kvalitu sv- ři znemožňuje jak- ní. V němčině si- na hlavní smysl v- vá větná skladba- nesmyslná. Z tak- uvedu za všechny- „Poté, co poukáz- kupci Kronbergov- němu do Prahy. n- Vidni přežil, vypr-

izraelskou jednotka-
iál pro blíz-
Bonn, že si
olkové re-
sko-izrael-

ika od blíz-
n použitel-
ory. Portu-
í leteckých
i k udržení
biku. Ame-
ohrozil, že
„Spojené
přátelském

ročnou vo-
a z němec-
evropské-
jež ne-
n průplavu
le. Letadla
břeží Spo-
a nejdříve
ých lodích
ění nádrží
Středomo-

raně arab-
ervelmocí
jež mohla
ve druhé
ckou stra-
ta Anvara
společný
aková vel-
sovětskou
ger nebyl
u jednání
Moskva
ené státy
í míru na
knutí pří-
ustoupily
vstoupily
bě míru –

í a Káhira
účasti na
ilenských
gerův po-
Absence
vyhlášení
pochybně
a necelou

rodinu před začátkem operace), se však setkala s jed-
noznačnou kritikou evropských spojenců. Evropané se
opět chtěli být v situaci, kdy o vypuknutí konfliktu, kte-
rý se jich bezprostředně týkal, rozhoduje někdo jiný.
Obavy z amerického postupu v okamžiku krize sblížily
pohledy evropských států na politiku Spojených států
a Sovětského svazu. Michel Jobert obviňoval supervel-
moci, že „ponížily Evropu k nicotnosti“. Obvykle smíř-
livý západoněmecký kancléř Willy Brandt požadoval po
Spojených státech, aby „nakládaly s Evropou jako
s partnerem“.

Dne 6. listopadu 1973 vyhlásilo Evropské společen-
ství společné stanovisko k arabsko-izraelské krizi, vy-
zývající Izrael k vyklizení všech území získaných ve
válce roku 1967, a navrhlo vytvoření demilitarizova-
ných zón pod mezinárodním dohledem. Poprvé tak by-
lo formulováno zahraničně politické stanovisko států
Evropského společenství k událostem mimo Evropu.
Jednání o reakci na hospodářské důsledky blízkový-
chodní krize roku 1973 a na ropné embargo, jež od-
startovala, probíhala mezi spojenci v NATO po další
léta.

Přestože se s evropským uvolněním těžiště studené
války přeneslo do třetího světa, zůstalo *détente* i nadále

zranitelné ve chvílích zesílení supervelmocenské soutě-
že mimo starý kontinent. Rok 1973 ukázal, že ani v bu-
doucnu nebude v silách evropských spojenců vyhnout
se důsledkům americké zahraniční politiky a plně se od
ní distancovat.

Závěr

Neopakovatelný cynik Henry Kissinger kdysi prohlá-
sil, že v mezinárodní politice má každý pravdu ze své
perspektivy. Dvojnásob to platí v tak pluralitním orga-
nismu, jakým bezpochyby bylo a je západní společen-
ství. Navzdory mnoha krizím studené války však spolu-
práce a solidarita v zájmu společné bezpečnosti
a společných demokratických hodnot nakonec vždy
převážily nad konfliktem. Díky tomu mohlo NATO pře-
trvat – a to i po skončení studené války.

Doc. PhDr. Petr LUŇÁK (nar. 1966) působí na
Institutu mezinárodních studií FSV UK, nově též jako
zástupce šéfa odboru pro analýzu a plánování na minis-
terstvu zahraničí. Specializuje se na dějiny mezinárod-
ních vztahů po druhé světové válce. V roce 1997 vydal
odborníky ceněnou monografii *Západ – Spojené státy
a západní Evropa ve studené válce*.

Z dopisů čtenářů

Jiří Morava (nar. 1932) neměl lehký
život, když se v rakouské emigraci mu-
sel žít všelijak, a tak je jistě obdivu-
hodné, že se pustil do bádání o velkých
českých postavách, hlavně o Havlíčko-
vi a pak Palackém. Knihu *František Pa-
lacký, Čech, Rakušan, Evropan* napsal
původně německy a pak ji sám přeložil
do mateřského jazyka (vydal Vyšehrad
1998, odpovědná redaktorka Blanka
Koutská). To je jistě chvályhodné, ale
celá věc má několik háčeků. Nejsem his-
torik, a proto nemohu posoudit, do jaké
míry se jedná o skutečně objevenou kni-
hu, jak se chváli sám autor. Ale jako
laik mohu říci, že tak zmatenou a ne-
uspořádanou knihu jsem už dávno ne-
četla. Pan Morava je již tolik závislý na
němčině, že si ani neuvědomuje natolik
špatnou kvalitu své češtiny, která čtená-
ři znemožňuje jakékoli faktické pozná-
ní. V němčině si vždy musíme počkat
na hlavní smysl věty na konec, ale tako-
vá větná skladba je v češtině naprosto
nesmyslná. Z takových krkolomností
vedu za všechny aspoň jeden příklad:
„Poté, co poukázal větší obnosy knih-
kupci Kronbergovi a archiváři Nádherné-
mu do Prahy, musel si menší, aby ve
Vídni přežil, vyprosit u zdejších přátel.“

(s. 65–66). Samozřejmě, taková věc se
může někdy stát (to by měla pak oprá-
vit redaktorka), ale nesmí se opakovat
na každé stránce třeba i několikrát. Do-
slova také autor překládá z němčiny
předložky, například místo „s tím kon-
trastovala“ napíše „k tomu“. Nevím, če-
mu jinému než lajdáctví připsat takové
výrazy jako „Kolowrat se jevil tolerant-
ním“ (s. 212), „uvolněn k archivní cestě
do Drážďan“ (s. 193), „bylo jim odpově-
děno zbavením mandátů“ (s. 216). Laj-
dáctví překladatele můžeme připsat i vě-
ty nedávající vůbec žádný smysl: „Vy,
početně slabí rakouští Slované, se odtrhi-
nete od slovanské většiny, na onu vel-
kou slovanskou jednotu, která aspoň ve
Vašich slovech jest prvním a hlavním
předmětem vašich přání.“ (s. 155) „Ne-
byl-li Rieger připuštěn k habilitaci, Pa-
lacký si v září 1852 stěžoval na pozasta-
vení tisku dalšího svazku německých
Dějin.“ (s. 180) „S ní (germanizací –
MN) souhlasil se rovnalo sebevraždě, ke
které však žádná národnost na světě ne-
byla zavázána.“ (s. 194). Je až s podi-
vem, že Jiří Morava mohl být lektorem
češtiny na univerzitě v rakouském
Innsbrucku! A když pomineme četné
chyby věcné, je naprosto nepochopitel-
né, že autor užívá třeba u jména Terezy
Měchurové německou podobu Therese

Miechurová. Důsledně si vybírá němec-
kou podobu i dalších jmen, patrně jak si
je přečetl v německy psaných archiv-
ních pramenech, aniž by je korigoval
zněním obvyklým v české historiografii
či pouhou skutečností, že překládá do
češtiny. Dopouští se ovšem i chyb při-
mo školáckých, například nedokáže
správně přepsat ani titul Palackého stě-
žební práce „Dějiny národu českého
w Čechách a w Moravě“, ačkoliv na té-
že stránce je titulní list knihy reprodu-
kovaná (s. 132). Lajdácká práce s jazy-
kem se projevuje i v autorově přístupu
k tomu, jak pracuje v celku i v detai-
lech. Například při líčení Palackého na-
vržení do vídeňské Akademie: „Proč
sem Palackého navrhl Pillersdorff (na-
místo jednoho f dvě!), a nikoliv jemu
jinak nakloněný archivěvoda Štěpán, ne-
ní známo. Ten jej v každém případě
24. května 1846 na pražském nádraží
pozval do svého kupé. Palacký potom
ve Vídni tři týdny nejen studoval, ale
i navazoval styky s ostatními akademi-
ky.“ (s. 123)

To vše by snad byly legrácky, kdyby
takovou „historickou“ knihu nevypro-
dukovalo v Palackého jubilejním roce
1998 české nakladatelství. Palacký se
musí opravdu v hrobě obracet!

Milena Nyklová